

להפסיק להכחיש את העתיד

ב־2012 מאמר בכותרת: "על האש - בש, כוח, מרחב ולאומיות ביום העצמאות הישראלי". אביאלי חקר את האופן שבו חוגגים את יום העצמאות בנגן סאקר בירושלים בשנים 2002-2009. במאמרו הוא תיאר את הישראלי כמתנווד בין כוחנות לחולשה, ובין יציבות לארעיות.

ביטויי הכוחנות הגבריות והשליטה במרחב, לצד החרדה לאבדם, מאפיינים את האופן שבו אנחנו קושרים בין עבר לעתיד. אנחנו בעלי הצבא החזק בעולם, אבל נמצאים תמיד תחת איום קיומי. אנחנו חרדים מהגויים שקמו להשמידנו לא אחת, אך מחזורים אחרים ללא הפסקה. אנחנו בו בזמן נועזים, אך חשדניים; יהירים, וחרדתיים. מנסים לשלוט בעתיד, אך משותקים בכל פעם שאנחנו נדרשים לקבל החלטות ביחס לאסטרטגיה שעשויה להשפיע עליו.

עם השנים התחלנו להימנע מכל דיון מעמיק על עתידנו, כאילו אנו תלויים כל העת בגורמים חיצוניים שעליהם אין לנו שליטה. מוקפים אויבים, ממתינים להחלטות של הנשיא האמריקאי, חיים באי ודאות לגבי מצבנו הביטחוני, בלי יכולת לכאורה לתכנן את העתיד. התנועה המתמדת בין הכוחנות לפחד מהחולשה אינה מאפשרת לראות קדימה, לתכנן עבור הדורות הבאים, או להשקיע בתשתיות שאין מהן תמורה מיידי, כמו חינוך, בריאות, תחבורה ותרבות.

אנחנו מתפקדים כמו משפחה שאינה יכולה להביט אל העתיד ולהחליט לחסוך למען הפנסיה, מתוך קוצר רואי הנ־תמך בידי הכחשה טבעית ומוכנת של הלא נודע. במצב כזה אנחנו מפעילים את היד החזקה שלנו, תרתי־משמע, ומחפ־שים אחרי פתרונות מיידיים, שבבסיסם הפעלת כוח.

ואכן, אין בעיה בטווח הקצר שכוח אינו פותר: בעיות בוגיות, בחינוך ילדים, בדיכוי מרדנות, וביחסים עם שכנים. חסרוננו של הפתרון הזה, גם אם מתעלמים מהסוגיות המוס־ריות הכרוכות בו, בכך שאינו פועל לטווח הבינוני והארוך. בסופו של יום נשים מועצמות, ילדים מגיעים לגיל ההתבג־רות ומפתחים שרירים ומודעות לחוק, ושכנים מתעצמים - לא יאפשרו לנצח להתעלם מסוגיות של חשיבה אסטרטגית, תכנון ארוך טווח והשקעות לעתיד.

צריך כנראה להביט בכוח לתוך האפליקציה של מכונת העתיד ולנהל דיון בסוגיות הקשות. מה יקרה אם נמשיך כך? לאן נגיע? מה יקרה כאן כשנהיה זקנים? בלי פנסיה, בלי בתי חולים, בסכסוך צבאי מתמיד, עם ילדים משכילים ומחר־נכים פחות, ועם שלושה מיליון ערבים שהתעצמו.

מה היה עושה נוחי דנקנר לפני עשור אם היה רואה את עצמו כשהוא מזדקן בתא הכלא? האם היה פועל אחרת? האם עריצים היו מנהלים אחרת את המדינות שבהן שלטו לו היו רואים את תמונת גופתם על הגרדום? מה היו עושים אחרת נשיא, ראש ממשלה ושרים בישראל שבילו בכלא, לו יכלו להציץ אל העתיד? האם היו שומרים על החוק, או לכל הפחות מגדילים את תקציב שירות בתי הסוהר?

"לאנשים אין יכולת לדמיין או להזדהות עם דמותם העתידית" טען פרופ' האל הירשפלד מאוניברסיטת ניו יורק כבסיס למחקר פורץ דרך שפרסם ב־2011. במחקר נחשפו הנסיגות לדמותם הווירטואלית בעת זקנה. נמצא שכל אלה שפגשו את עצמם בעתיד, ונחשפו לאופן שבו ייראו בזקנתם, הגבירו את הנטייה שלהם להשקיע בעתיד על פני ההווה. במילים אחרות, גדלה מוכנותם להשקיע בפנסיה. יחידת ההשקעות מריל אדג' של בנק אוף אמריקה מיהרה למסחר את תוצאות המחקר; היא מזמינה את הלקוחות הפוטנציאליים להיכנס לאפליקציית "פני פרישה", ולגלול את עצמם קדימה עד גיל 107. המטרה היא לעודד אותם להפקיד את כספי הפנסיה המוגדלים שלהם בבנק.

אפליקציית Aging Booth משמשת למחקר בתחומים שונים. פרופ' ג'וזף ברינקר מאוניברסיטת היידלברג ועמיתים נוספים חברו לסדרת מחקרים הנשענים על הטכנולוגיות הללו. במחקר מיולי 2018 עודדו מטופלים לשוחח עם הרופא שלהם על הפסקת עישון, אחרי שהאפליקציה הראתה להם כיצד ייראו בעוד 15 שנות עישון. במחקר אחר השתמשו באותה טכנולוגיה כדי לעודד מטופלים להגביר שימוש במסנני שמש. המשותף לכל המאמצים הללו הוא אחד: כולם נועדו להתגבר על הכחשות מגוונות שבני אדם מפעילים ביחס לחולשה אפשרית בעתיד. הכחשה היא יכולת פסיכולוגית עוצמתית שנועדה להגן עלינו מעיסוק מוגבר בסיכוי שיקרו לנו דברים רעים. בלעדיה, היינו עסוקים בסטיסטיקות מבהילות ביחס לכל סיכון עתידי אפשרי, ומפחדים לצאת מהבית. בצדה השני של החרדה המשתקת נמצא חטא הגאווה המסוכן, המונע מאנשים לחשוב שיקרה להם משהו רע, גם כשהם מבצעים פעולות מסוכנות.

הניסיון לנבא את העתיד ולמזער את נזקיו באמצעות חשיבה אסטרטגית, ניהול מוקדם של משאבים, תכנון, ושימוש בטכנולוגיות נוגדות־הכחשה המוזכרות לעיל, נועד למקם אותנו במקום סביר בין הקצוות של החרדה המשתקת מחד גיסא והיהירה מאידך גיסא.

הכחשת החולשה והימנעות מדיון על עתיד ללא חוסן הם חלק מהטבע האנושי, אבל ניתן לטעון שהם מתגברים בסביבה התרבותית הישראלית. פרופ' ניר אביאלי פרסם

בניסוי פורץ דרך נמצא שכל אלה שנחשפו לאופן שבו ייראו בזקנתם, הגבירו את הנטייה שלהם להשקיע בעתיד על פני ההווה

page

65